

Projektové vyučování si klade za cíl udržet kontakt s realitou a nevytvářet za školními zdmi umělý svět, ve kterém se často klade důraz na samoučelné memorování vědomostí bez vztahu k praktickému životu. Projektové vyučování se zároveň snaží se řešit problém nedostatečné integrace učiva v rámci školní výuky. Praktický život mimo školní prostředí nelze škatulkovat, stejně jako učební látku není možné vymezit do jednotlivých předmětů, aniž by se jejich obsahy a hranice neprolínaly. Životní realita je interdisciplinární a projektové vyučování se chce této realitě prostřednictvím mezipředmětových vazeb přiblížit. Projektové vyučování vychází z myšlenky tzv. koncentrace, učivo se koncentruje a soustřeďuje kolem určitého ústředního motivu (Coufalová 2006), např. doprava, ochrana přírody, zdraví.

Stěžejní myšlenkou projektového vyučování je, že žáci s pomocí učitele řeší stanovený úkol komplexního charakteru, tzv. projekt, který vychází částečně nebo úplně z praktických potřeb žáků (Kalhous & Obst 2002). Praktický význam projektů zdůrazňuje také jeden z průkopníků projektové metody, William Heard Kilpatrick, který ve své definici už v roce 1918 uvedl, že projekt je jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě. Žáci se v rámci projektového vyučování na téma ochrana přírody mohou zabývat např. projektem na ochranu konkrétního živočicha, rostliny či lokality v jejich obci.

- ✓ organizace a odpovědnost vychází ze strany účastníků (učební projekt předpokládá otevřenost a samostatné účinkování žáků ve všech fázích realizace projektu od volby hlavního a dílčích témat, přes formulaci cílů, výběr činností, řešení úkolů, po tvorbu výstupů a závěrečné hodnocení)
- ✓ práce se orientuje na výsledek (plánování projektu odvíjí od stanovených cílů a účastníci usilují o dosažení cíle)
- ✓ pedagog zastává především roli konzultanta, nikoliv vedoucího
- ✓ při realizaci projektu se uplatňuje sociální učení (účastníci často pracují ve skupinách a dosažení cíle vyžaduje týmovou spolupráci)
- ✓ projektové aktivity probíhají i mimo prostor školy (propojují život školy s životem jiné instituce, obce či širší veřejnosti)

Místo shrnutí lze uvést starou, ale stále výstižnou definici Stanislava Vrány z roku 1936, která obsahuje všechny zásadní znaky projektu: *Je to podnik žáka, za jehož výsledky převzal žák odpovědnost a který jde za určitým cílem.*

Snaha o integraci učiva a přiblížení školního vyučování normálnímu životu není novinkou posledních let. Na podobné myšlenky bychom narazili už v odkaze Jana Ámose Komenského, např. v díle Škola hrou.

Počátky současného pojetí projektového vyučování sahají do konce 19. století, kdy se začala stupňovat kritika tradiční výuky. Na přelomu 19. a 20. století vzniklo v USA hnutí progresivní výchovy, které odmítlo přísnou školní disciplínu, tichou atmosféru, členění vyučování na jednotlivé předměty, omezování žáků a zejména pasivní vstřebávání a pamatování slovního výkladu učitele. Hnutí naopak usilovalo o respektování a osobnosti žáka, jeho zájmů i zkušeností a jako hlavní metodu prosazovalo problémové a projektové vyučování (Coufalová 2006).

Za zakladatele projektové metody bývá považován John Dewey, který chápal dítě jako komplexní bytost. Prosazoval myšlenku tzv. aktivní školy, kde se žáci učí prostřednictvím činů, tzv. learning by doing. Ideje Johna Deweye uvedl do praxe jeho kolega William Heard Kilpatrick, kterému nešlo ani tak o zvládnutí učiva, jako především o rozvoj osobnosti dítěte. Kládl důraz na zájem, odpovědnost i mravní rozvoj žáků a navrhl koncentrovat učební látku v projektech (Coufalová 2006).

Za zakladatele projektové metody bývá považován John Dewey, který chápal dítě jako komplexní bytost. Prosazoval myšlenku tzv. aktivní školy, kde se žáci učí prostřednictvím činů, tzv. learning by doing. Ideje Johna Deweye uvedl do praxe jeho kolega William Heard Kilpatrick, kterému nešlo ani tak o zvládnutí učiva, jako především o rozvoj osobnosti dítěte. Kladl důraz na zájem, odpovědnost i mravní rozvoj žáků a navrhl koncentrovat učební látku v projektech (Coufalová 2006).

U nás projektové vyučování prosazovali zejména Václav Příhoda, Jan Uher, Stanislav Vrána a Karel Velemínský, kteří studovali v USA přímo u Johna Deweye (Coufalová 2006). S nástupem totalitního režimu se projektové vyučování na dlouho odmlčelo a k jeho znovuobjevení mezi českými učiteli došlo až v devadesátých letech 20. století.

METODIKA

Projektové vyučování sice počítá se spontánními projevy žáků a uplatněním jejich zájmů a potřeb, přesto velice záleží na pečlivé přípravě učitele, má-li realizace projektu proběhnout bez větších zádrhelů a vést k naplnění stanovených cílů. Bez přípravy by se mohlo snadno stát, že projekt například nepovede k žádnému konkrétnímu výstupu a vyzní do ztracena nebo žáci postupně ztratí motivaci a projekt je přestane bavit. Naše sdružení navrhuje přípravu projektu v pěti fázích:

- začátek projektu, hledání tématu a myšlenek -

Aby byl naplněn smysl projektové metody, je potřeba zvolit takové téma, které bude žáky zajímat, bavit a motivovat. Při volbě tématu se můžeme ptát, zda téma zvolí učitel nebo žáci. V ideálním případě rozhodují o hlavním námětu i dílčích tématech od první chvíle pouze žáci. Bývá však běžnější, obzvláště u „projektových začátečníků“, že učitel navrhne námět a žáci ho rozpracují.

Volbu témat můžeme provést formou brainstormingu. Jedná se metodu „vybouření mozků“, při které vzniká množství nejrůznějších nápadů pro pozdější posouzení. Pro její užití platí několik základních pravidel: jsou přijímány všechny návrhy, jde o kvantitu návrhů, není dovoleno návrhy hodnotit, díky společnému vlastnictví návrhů lze kombinovat a upravovat původní nápady (Petty 2004). Žáci tedy v rámci brainstormingu jmenují, co je v dané oblasti zajímavé, co jim připadá důležité, a poté společně rozhodují, čemu konkrétně se chtějí věnovat.

Podle různých hledisek, např. cíl, doba trvání, místo realizace, začlenění do výuky či vztah k učivu, existuje celá řada typů projektů. Ruku v ruce s volbou tématu je tedy potřeba zvolit podobu projektu, přičemž rozhodujeme zejména o následujících charakteristikách:

Navrhovatel projektu:

- ✓ umělý projekt (téma navrhuje učitel)
- ✓ kombinovaný projekt (téma navrhuje učitel společně s žáky)
- ✓ spontánní projekt (téma navrhují žáci)

Cíl projektu:

- ✓ projekt k získání poznatků (např. osvojení vědomostí o Sametové revoluci)
- ✓ projekt k získání dovedností (např. dovednost pozorování a určování ptáků)
- ✓ projekt k řešení problému (např. bádání nad otázkou, v jakých podmínkách rostliny nejrychleji klíčí)
- ✓ projekt k opakování učiva (např. opakování tělních soustav člověka při stavbě modelu lidského těla)
- ✓ projekt k aplikaci učiva v praxi (např. pěstování rostlin na základě poznatků o nárocích rostlin z hodin biologie)

Vztah projektu k učivu a vyučovacím předmětům:

- ✓ jednopředmětový projekt (zaměřený na učivo jednoho předmětu, např. chemie, projekt o vlastnostech drahých kovů)
- ✓ dvoupředmětový projekt (zaměřený na učivo příbuzných předmětů, např. chemie a zeměpis, projekt o vlastnostech a těžbě drahých kovů)
- ✓ víceředmětový projekt (zaměřený na učivo různých předmětů, např. chemie, zeměpis, dějepis, projekt o vlastnostech, těžbě a historickém významu drahých kovů)

Délka trvání projektu:

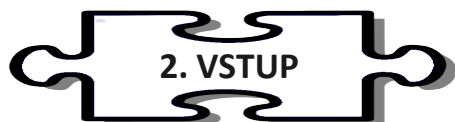
- ✓ denní projekt (např. několik vyučovacích hodin během jednoho dne)
- ✓ týdenní projekt (např. několik vyučovacích hodin každý den po dobu jednoho týdne)
- ✓ měsíční projekt (např. několik vyučovacích hodin každý týden po dobu jednoho měsíce)
- ✓ celoroční projekt (např. několik vyučovacích hodin každý měsíc po dobu jednoho roku)

Místo konání projektu:

- ✓ školní projekt (odehrává se během vyučování v prostorách školy)
- ✓ mimoškolní projekt (odehrává se během vyučování v mimoškolních prostorách, např. v přírodě, v knihovně, v domově důchodců)
- ✓ domácí projekt (odehrává se mimo vyučování v různém prostředí)

Počet zapojených žáků v projektu:

- ✓ individuální projekt (řeší jednotlivci)
- ✓ skupinový projekt (řeší dvojice nebo skupiny žáků)
- ✓ třídní projekt (řeší celá třída)
- ✓ školní (řeší celá škola)

- uvedení a plánování projektu -

V této fázi je potřeba naplánovat strukturu a celý průběh projektu, zejména je nutné promyslet následující body:

- ✓ pomůcky (sestavení seznamu potřebných pomůcek včetně rozpisu, kdo co sežene)
- ✓ časový harmonogram (rozvržení jak často a jak dlouho se žáci projektu budou věnovat, kdy projekt začne a kdy skončí atd.)
- ✓ výsledek projektu (žáci sami nebo učitel s žáky vymyslí výstup celého projektu, může se jednat např. o vyřešení daného problému, výstavu, vystoupení, model atd.)
- ✓ způsob hodnocení práce žáků (dohodnutí kritérií hodnocení práce žáků, např. co a jak se bude hodnotit, za jakých podmínek žák dostane jedničku, dvojku, trojku atd.)

- provedení projektu, doprovodné aktivity -

Při zpracování dílčích témat a řešení jednotlivých úkolů je vhodné zařadit různé aktivity, např. skupinová práce (viz dále), komunitní kruh, konference, myšlenková mapa, brainstorming, volná nebo řízená diskuze, dramatická výchova, řízené objevování, domácí úkol, samostudium, návštěva institucí, exkurze, výlet, tvořivá činnost, anketa, hra, poznávačka, práce s literaturou, čtení odborného textu, hledání ve www zdrojích, zpracování dat atd.

Tvoření skupin pro skupinovou práci

Žáky lze do jednotlivých skupin rozdělit:

- ✓ náhodně (žáci se do skupin např. losují, rozpočítají)
- ✓ záměrným promícháním, aby vznikly různorodé skupiny
- ✓ podle zájmů, tempa, zkušeností žáků (např. přírodovědné a humanitní skupiny nebo rychlé, středně rychlé a pomalejší skupiny)
- ✓ podle zasedacího pořádku (např. žáci z jedné lavice se otočí čelem k žákům druhé lavice a vznikne čtveřice, ve které žáci mohou pohodlně pracovat)
- ✓ podle vztahů (žáci tvoří skupiny sami na základě kamarádských vztahů)
- ✓ další náhodná měřítka (např. podle barev oblečení, podle výšky, podle narozenin atd.)

4. PREZENTACE

- prezentace výsledků projektu -

Jednotlivé skupiny shrnou činnosti, nabyté informace a zkušenosti a výstupy, které souvisí s jejich tématem, a připraví rekapitulující prezentaci. Může se jednat o ústní prezentaci sukázkou výstupů, powerpointovou prezentaci nebo vyrobený plakát atd.

Prezentace může probíhat v úzkém kruhu pouze před účastníky daného projektu, ale i před širším publikem, např. před jinou třídou, celou školou nebo i širší veřejností.

5. HODNOCENÍ

- hodnocení projektu, případné plánování pokračování projektu -

Stejně jako ve všech předchozích částech se i do hodnocení maximálně zapojuje sám žák a kriticky posuzuje výsledný produkt, naplnění cílů i vlastní průběh projektu. Žáci prozatím nejsou příliš zvyklí hodnotit vlastní odvedenou práci. Učitel jim pomůže pomocí návodnými otázkami, např. co se žákům líbilo/nelíbilo, co žáky bavilo/nebavilo, zda jsou žáci spokojeni/nespokojeni výsledkem své práce atd. Učitel si při hodnocení může pomoci také použitím nějaké tzv. hodnotící hry, např. *Kufr, pračka, odpadkový koš*.

Kufr, pračka, odpadkový koš

Princip hry: Hodnocení zařazením do jedné ze tří kategorií

Velikost skupiny: alespoň 5

Čas: 10 minut

Pomůcky: velký arch papíru, tužky

Velký papír rozdělíme na tři části, do kterých nakreslíme kufr, pračku, a odpadkový koš. Hodnotíme aktivity a ptáme se všech účastníků: „Co si odnesete? Co by potřebovalo vyprat? Co byste zahodili?“ Po roztrídění aktivit do příslušných kolonek, mohou účastníci dále hodnotit a uvádět své postřehy.

ZDROJE

CITOVANÁ LITERATURA

Coufalová J. (2006): Projektové vyučování pro první stupeň základní školy. Fortuna, Praha. pp 135

Kalhous Z. & Obst O. (2002): Školní didaktika. Portál, Praha, pp 447

Kašová J., Tomková A. & Dvořáková M. (2009): Učíme v projektech. Portál, Praha. pp 176

Petty G. (2004): Moderní vyučování. Portál, Praha. pp 380

DOPORUČENÁ LITERATURA

Coufalová J. (2006): Projektové vyučování pro první stupeň základní školy. Fortuna, Praha. pp 135

Kašová J. (1995): Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii i praxi. Iuventa, Kroměříž. pp 81

Kašová J., Tomková A. & Dvořáková M. (2009): Učíme v projektech. Portál, Praha. pp 176

Kratochvílová J. (2006): Teorie a praxe projektové výuky. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno. pp 160

Naar D. (2004): Průvodce pro projektové vyučování. Zajímavé učení, Praha. pp 24

Sitná D. (2007): Metody aktivního vyučování. Portál, Praha. pp 152

Valenta J. : Pohledy: Projektová metoda ve škole a za školou. IPOS, Praha. pp 61

Vydalo Občanské sdružení Ametyst - www.ametyst21.cz

Všechny obsažené materiály jsou volně přístupné a jejich využití se řídí českou verzí licence BY-NC-SA.

Více informací na <http://www.creativecommons.cz>.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ